

A RÉGI TABÁN

Most, hogy ismét általános érdeklődés közepontjába került az öreg Tabán, érdemes egynéhány szóval a bennszülötteiről, a még igazi Tabánlakókról megemlékezni. Ott nyugosznak ők, a régi tabáni temető árnyas hantjai alatt, s kik megérték a nagy tatárjárást, az 1902. évi kisajátítást, azok is már legnagyobb részt a farkasréti temetőben alusszák örök álmukat. Utódaikat szétszórta a sors, legtöbbjüket elnyelte a nagy Budapest, beolvadtak a nagyváros forratagába.

Egy csekély része az óbudai régi temető környékén telepedett le, egynéhány család a Budaörsi-úton kapott telket a kisajátított tabáni otthon helyett, de az a néhány is már a jobb-hazába vándorolt.

A 80—90. évek Tabánjáról, illetve lakóiról akarok néhány sorban megemlékezni. Mint Tabánt a bennszülött alig ismerte. A Tabán elnevezés csak hivatalos iratokon szerepelt, legfeljebb a pestiek hívták így, maguk a bennszülöttek csak mint „Rácváros“-t emlegették.

A Rácváros elnevezés keletkezéséről már számosan írtak és eredetét levezették, itt csak annyit akarok megjegyezni, hogy a 80—90. években kimondottan rációk már alig laktak. A rációk maradékai teljesen elnémetesedtek, voltak ugyan még családok, amelyekben a nagyapák otthon, maguk között rácul beszéltek. Rácshármazásukat azonban letagadták és magukat büszkén magyaroknak vallották, habár magyarul alig tudtak, csak németül társalogtak. Az apák a német mellett a magyart is jól beszélték ugyan egy kis „rácvárosi“ accentussal, de jobban és grammatikailag helyesebben, mint még most is a pestkörnyéki svábok.

A rác családok közül él egynéhány, de teljesen átasszimilálódva, azaz magyar. (Jezs, Petrich, Jankovich, stb.). A Tabán őslakói a kis-

számú iparosságot kivéve, mind bortermeléssel foglalkozott s a bort maga mérte ki a Budát elárasztó idegeneknek. Az őszi szüretetek híresek voltak. A Sashegy, Svábhegy, Gellérthegy déli lejtője, Nagyhegy és Farkasrét híres bortermő földek voltak. A budai sashegyi bor híre messze földön volt elterjedve. Jómódot teremtett száz és száz családnak, míg a nagy veszedelem, a filoxéra egycsapásra tönkre nem tette az egész Tabán egzisztenciáját. A kisebb szőlőtulajdonosok azonnal kénytelenek voltak foglalkozást változtatni, a nagyobbak még sokáig tartották magukat. A Gellérthegy oldalába vájt végnélküli pincékben ezer akó számra állt a bor. Apáról fiúra szállt szokás volt a bort raktározni, mert ezt megkivánta a bor természete, de a borral való spekuláció is. Ahány tehetősz szőlősgazda, annyi híres bormérés. A 90-es évek végén még mindig volt olyan szőlősgazda, aki a filoxéra előtti időből való bort mérte, vagy a Sasadon volt még sok fáradsággal fenntartott szőlője.

Ilyen volt az öreg Dörflinger bácsi kocsmája. Ott volt a Rácfürdő mögött egy szűk sikátorban egyetlen egy alacsony vendégszobával, amelyben még ezidőben is csak gyertyával világítottak. Az öreg Dörflinger bácsi még a petróleum lámpát is ultramodern világító eszközhöz tartotta. De annál híresebb volt a bora. A végnélkülinek látszó pincében, végtelen sora a többhektoliteres hordóknak. Vannak azonban kisebbek is, a féltve őrzött „Szent János“ borok. Ugyanis a szokás az volt, hogy minden év terméséből egy kis hordó félre lett téve, amelyhez soha nem nyultak, s amelyből csak betegség esetén kapott a család tagja vagy a jóbarát. A Szent János borának nagy gyógyító és erősítő hatást tulajdonítottak. Természetes is, hiszen mindig csak a legrégebb évjáratú hordóhoz nyúltak. A Szent János borból karácsony hetében János napkor a törzsvendégek is meg lettek kínálva. Szóval a pincében a kímérésre váró hordókon kívül sok olyan hordócska

volt, amelyeken ilyen feliratok voltak: „Adlersberger 1831.“, „Schilla 1841.“, stb. Voltak ott olyan hordók is, amelyeket még az ükapja töltött meg, melyekhez nem nyult, mellettük áhítattal ment el, nehogy lépéseivel megzavarja csendes pihenésüket. A hordó dongái is megkivánták, hogy mellettük suhanva menjenek el, mert olyan korhadtak voltak, hogy a legkisebb megrázkódtatástól is összedültek volna. Az ő ükapja volt az, aki a nagy tabáni tűzvész idején víz hiányában borral oltotta a házát.

Kocsmája híres volt, a politikai élet jelesei adtak nála találkozt. Justh Gyula, Wekerle Sándor stb. gyakori vendégei voltak. Ilyenkor maga szolgált ki kék kötényben, zsebéből kilógó vöröstarka zsebkendőjével, németül üdvözölte az urakat. Ha csak csendes kvaterkázás készült, ahhoz volt bor a kamrában, de ha idegent, teszem fel külföldit hoztak magukkal, akkor leakasztotta az ajtófélfán lógó pincekulcsot, fagygyúgyertyát vett a kezébe és két-három bőszejű üveggel elindult a pincébe. Többet senki fiának a híres boraiból nem adott volna. De nem is kellett, mert ez az adag földhözvágott három embert is. Hiába volt ígéretés, vagy fenyegetés, a különlegességeiből egy nap többet nem adott. Így aztán hosszú évekig csak nála lehetett igazi sashegyit kapni. Az étlapján csak kétféle étel volt, hégjában főtt krumpli és füstölt disznócsülök. A záróra éjjélkor volt, ekkor mindenkit hazaküldött. Ha valaki nagyon elázott, annak távozás előtt hozza a „Flasch. lit“ szagoltatni. Ugyanis a Flaschliban torma-szesz volt, aminek a szagától a legittasabb ember is olyan állapotba került, hogy a hegyről lefelé elindulhatott. Nem kellett neki messzire dölöngeni, csak a Horgony-utcaig, ott már volt „Konstábler“, aki a dillingós atyafiakat „konfortáblin“ a pasas költségére haza transferálta.

Tehát a nagy szőlősgazdák, Dörflinger, Sultsberger, az „ezer akóhoz“ címzett vendéglős, az Albecker és a csak palackokban mérő Áldásv

nagyasszony borpincéi birták a régi dicsőséget fenntartani és mérték feneketlen pincéikből a régi, igazi budai borokat. A kisebbek és a patricius sorba felvergődött „Weinzellerek“ és az adig jólkereső „Weinhauerek“ (kapások) azok alól kiszaladt a talaj, azoknak új kenyérkereső pályát kellett keresni. Az öregje még el is motoszkált a régi pincékben vagy a tönkrement szőlőket hánytá ki, remélve, hogy még valami csoda történik. Talán kipusztul a rusnya féreg a filoxéra, s újból felvirrad a régi dicsőség. De hiába volt minden, beleszólt szerencsétlenségükbe a szabadságharc is, ott kellett hagyni a kapát, vincellérkést és Budavárát s környékét védelmezni.

Mint józan takarékos és igyekvő nép előrelátó, a veszedelem bekövetkezésekor a fiatalokat azonnal mesterségre szorította. Pest akkor indult fejlődésnek, építkezés építkezés hátán, átlátták, hogy a leghelyesebb, ha az építőiparra vetik magukat és kihasználják a konjunktúrát. Megérezték, hogy itt lesz a legjobb kereseti lehetőség. Ugy is lett. Nem volt család, ahol kőművesinas fiú ne lett volna.

A 90-es években már kiváló kőművesmesterek váltak közülük (Schneider, Pleschko, Fullmann, stb.). Kőművesek lettek tehát a híres bortermelők utódai. Egyes családok a Pesten rohamosan fejlődő nyomdaiparra vetették magukat és igen sok derék gépmester került ki közülük. Egyidőben a Tabán lakóit a kőműves és nyomdaipar látta el kenyérrel. Sajátságos, hogy a betűszedői pályára nem igen vállalkoztak, de érthető is, mert a magyar nyelvet grammatikailag nem igen birták.

A folyton fogyó családi vagyon arra készítette őket, hogy leányaikat is kenyérkereső pályára küldjék. Sajátságos, itt is megfigyelték az akkor fejlődésnek indult és jólkereső ipari pályákat. Leányaik legnagyobbbrészt, nyomdai munkások lettek, adagoló, hajtogató és fűzőlányokként helyezkedtek el. Másrésziük a lendületet vett

kezyűiparban nyert alkalmazást. Igen szorgalmas és iparkodó munkások voltak.

Az önálló ipari pályára igen kevesen iparkodtak. Ezt annak lehet tulajdonítani, hogy a kis családi házakban, műhely, üzlet elhelyezése, helyszűke miatt lehetetlen volt. A család együtt maradt, az öregek ellátták a házat és annak táját, a fiatalok munkába jártak. Keresetüket a családfőnek adták, aki ellátásukról gondoskodott. Há-zasság esetén a fiú a menyecskét hazahozta a szülői házhoz. Ha a házacska szűknek bizonyult, az udvarnak a hegyfelé eső részéből egy darabkát elvettek és a házat egy szobácskával megtoldották. Ezeket a műveleteket a még álló házakon látni. Ezért csupa toldás a tabáni ház.

Élelmiszerszükségletüket a híres rácvárosi piacról szerezték be. E piac korcs maradványa még most is meg van, a mai Döbrentei-téren, Szarvas-téren. A hegyről minden nap le kellett jönni a Döbrentei-térre, mert kút a hegyen nem volt. Mosáshoz a vizet puttonyban hordták a Dunából. A piac minden szükségletet kielégített. Hetenként kétszer, hétfőn és pénteken hetivásár. Különösen a hétfői volt híres, népes, nagyforgalmú. Rácvárosi a „Blaumontag“-ot híven megtartotta és ilyenkor a hetivásáron lődörgött, vagy a Gellérthegy bokrai mögött heverészett.

A gyarmat és fűszerárukat a „Fekete Kutyához“ címzett fűszeres szolgáltatta. Ez az üzlet még ma is fennáll a Közmunkák Tanácsa épületében és még mindig az Arnold család birtokában van.

A tabáni, igen kisigényű nép, nem vitte a pénzt máshová, mindent a Tabánban szerzett be. Voltak olyan öregek, akik Pesten sohasem voltak, Pestet csak a hegyről látták. Mert Pestre csak a Lánchidon lehetett ájtjutni, az pedig leszakadhatott volna, vagy a propelleren, az pedig oda-vissza 6 krajcárba került. Ez pedig nagy összeg volt abban a filoxérás időben.

A nők divatszükségletüket a hetivásáron,

vagy a Brück és Burger kalmár cégnél szerezték be. A divat nem igen változott náluk, a nagylányok első divatöltözete: sárga cipő, sötétzöld alj, fehér blúz és kis fekete rövid kabát, fejükön csipkesál. Ez szokás maradt és aki ettől eltért, azt megszólították, hogv „divatozik“.

A férfiak ruhaszükségletüket a Lánchid-utcai Brück testvérek ruhásboltjaiban szerezték be. A kilencvenes években a Brück család négy fiútagja, négy ruhásboltot nyitott. Ezzel elriasztották a konkurrenciát és a tabániak, ha az egyik bolttal nem voltak megelégedve, vagy megalkudni nem tudtak, csakis egy másik Brück boltba kény-szerültek, mert a tabáni alkudozás nélkül semmit sem vásárolt.

A férfidivat ezidőben a nyári szezont tekintve pepita nadrág, a bokánál bő, a térdnél szoros, oldalt fekete sávval, fekete kabát, piros vagy kék pettyes művésznyakkendővel. A fiatalságnál „sikk“ volt, az ing felső nyakgombját nyitva viselni. A kalap, keskenykarimájú keménykalap, a kalap csokrába beletűzve egy kis kék, mátyásmadár szárnytolla. A cipő sárgabőrű fekete betéttel. Ilyen ruhában divatozott a 90-es években egy vérbeli rácvárosi, vagy ahogy ők magukat nevezték „Ratzenstädtla“. Ékszeret nem igen hordtak, módosabbja óraláncot viselt, vastag ezüstlánc, lófej, vagy Szent-György tallér függelékekkel. Orát nem igen hordtak, felesleges is volt, a tabáni templom óráját a hegy minden részéből látni lehetett. A torony óráját a híres 116 éves Hóser óráscég tartotta rendben. De a jószemű tabáni, ha a tabáni toronyórát ellenőrizni akarta, csak átnézett Pestre, a városháza tornyán ott büszkélkedett a hatalmas pesti időmutató. De hiszen idő az volt bőven, úgy, hogy a vásárnapot a „Blaumontag“-gal kellett megtoldani.

Élték eseménytelen, egyszerű életüket és nem vették maguk körül észre azt, amit a pestiek „romantikának“ neveztek.

—ach.